

Regional utveckling genom Mål 2 öarna

Projektet delfinansieras av
Europeiska Unionen
Regionala Utvecklingsfonden

Skärgårdarnas Riksförbund SRF

Skolseminarium på Möja i Stockholms skärgård

Lördagen den 13 november hölls ett seminarium om skärgårdsbarnens skolor. I den fina matsalen på Möja skola samlades representanter för Sveriges olika skärgårdar och insjöar. Flera myndigheter var inbjudna till detta seminarium, som var en del i SRF:s EU-projekt "Skärgård för framtiden".

Inbjudna gäster som deltog var generaldirektör Pia Enochsson från Myndigheten för Skolutveckling, kommunalrådet Lars Bryntesson och socialchef Carin Flemström från Värmdö kommun samt Calle Sandqvist, lärare på Möja skola.

Bengt Almkvist, ordförande i SRF inledde med att berätta om SRF:s projekt "Skärgård för Framtiden" där arbetet kring skärgårdsbarnens skolor är ett av tio teman. Fungerande skolgång för barnen på öarna är mycket viktigt. Hur har man löst skolskjutsfrågorna på olika håll i Sverige? Hur långa skoldagar ska barnen behöva ha? Det behövs en inventering och beskrivning av hur det ser ut runtom i Sverige. Har barnen från de små skolorna sämre förutsättningar? SRF planerar en enkät för att få ett faktaunderlag till en kommande Vitbok om Skärgårdens skolor.

Förbundet vill också medverka till att skapa ett nätverk för att stödja personalen vid skärgårdens skolor, få ett forum där man kan utbyta erfarenheter och gemensamt utveckla skärgårdsskolornas metodik och profil.

Kustens små skolor togs upp redan vid SRF:s möte på Rävsten den 15 maj 2004. I seminarieform samtalades det då om lärarsamverkan och skolutbyte via ett nätverk, skoltransporter och vikten av kommunens intresse för skolan. Goda exempel från olika delar presenterades. Bra datakommunikation underlättar samverkan mellan skolorna. Kommunens intresse beror mycket på vilka personer som sitter på beslutandestolen.

Se skärgårdsskolorna som en tillgång, skjutsa barn åt "fel" håll, ut till öarna. Profilerings av skolorna kan locka elever. Högstadium ansågs mycket viktigt då det är i denna ålder barnen börjar vara med i de vuxnas värld. Ska det bli på öarna eller inne i samhällena?

Pia Enochsson och Lars Bryntesson

Pia Enochsson, tidigare generaldirektör för Glesbygdverket finns numera som GD för Myndigheten för Skolutveckling. Pia berättade om studier som gjorts, där man tydligt ser att barn från små skolor klarar sig mycket bra i sitt skolarbete och får goda resultat.

En Vitbok om skolfrågor välkomnas av kommunalrådet Lars Bryntesson i Värmdö kommun. Vitboken om boendet har varit värdefull för kommuner och den har även fått politisk effekt.

Pia Enochsson inledde dagens seminarium med att berätta om förändringen av Skolverket. Gamla Skolverket är avvecklat. Sedan 1 mars 2003 finns två olika delar:

- *Skolverket*, som främst ansvarar för inspektion och utvärdering. Tusen skolor inspekteras varje år. Efter sex år finns alla skolor i Sverige dokumenterade.
- *Myndigheten för skolutveckling* är den andra delen. De erbjuder stöd och kompetensutveckling till alla kommuner i landet, ofta hjälp till dem som inte har egna möjligheter. Det finns fem kontor i landet med hundra fast anställda samt ett antal experter.

Skärgårdsskolornas nätverk kan få hjälp från Myndigheten för Skolutveckling. Genom att lyfta fram goda exempel kan man hjälpa andra skolor. Idéskolor kan få extra medel.

Det finns inga undersökningar gjorda på rena skärgårdsskolor. Däremot finns kategorin "glesbygdsskolor" med i en jämförelse mellan olika kommuner. Pia Enochsson berättade om en del resultat när man jämför olika kommuner utifrån "nyckeltal". Det är stora skillnader mellan pojkar och flickor i alla kommuner, men störst i glesbygdskommunerna. När det gäller antalet elever som inte har uppnått målen i ett eller flera ämnen är det bäst resultat i glesbygdskommunerna. Lärartätheten är hög i glesbygd, beroende på små klasser. Andelen behöriga lärare är dock lägre. Antalet elever som får behörighet till Universitet är högt i glesbygd, näst bäst, men det är ändå inte så många som går vidare till Universitetsstudier. Det är lägre procent som läser moderna språk i glesbygd. Denna uppgift ifrågasattes eftersom alla ska läsa moderna språk. Antalet elever som läser ett individuellt program är lägst i glesbygd.

Elevernas situation i den lilla skolan innebär bättre och lugnare studiemiljö, mindre mobbning och jämlik behandling. De har en god lokalkännedom och blir mer integrerade i samhället. Det är dock svårare med utbildad personal och en osäker fortlevnad av skolan.

Viktigaste uppgiften för myndigheten är att verka för likvärdiga skolor. Etisk och social segregation beroende på föräldrarnas utbildning påverkar elevernas studiemiljö. Likvärdighet och kvalitet ska vara lika oberoende av skolornas placering. Myndigheten vill jobba för att få en bättre bild kring detta, behöver fördjupa forskning kring glesbygd och skärgård. Det pedagogiska inre arbetet är intressant att veta mer om samt att dela med sig av goda erfarenheter.

Pia Enochsson avslutade med löften om att Skärgårdsskolorna får en egen kolumn i kommande undersökningar samt att Myndigheten för skolutveckling kommer att stödja nätverket mellan skärgårdsskolorna.

Lars Bryntesson tackar för detta seminarium och anser att en Vitbok om skolfrågor är mycket viktig. Debatten har tidigare varit mycket "tyckande" men väldigt lite kunskap. Lars uppdrar åt Pia Enochsson att framöver få skärgårdsskolorna specificerade och inte ingå i begreppet "glesbygd".

Det finns 32 skolor på öar utan fast förbindelse. Vi behöver veta vilka regler och villkor som gäller framöver. Lars efterlyser lika villkor och långsiktigt hållbara spelregler.

De fyra viktiga benen, enligt Lars Bryntesson, är:

1. Möjligheten att bo
2. Fungerande kommunikationer
3. Offentlig service
4. Sysselsättning

I Värmdö kommun finns det fem ö-skolor. I kommunen används systemet med skolpeng, men detta drabbar ö-skolorna. De får därför ett extra skärgårdsanslag. Ändå blir det ständigt underskott mot budget i skärgårdsskolorna. Orsakerna kan diskuteras.

När tjänstemän diskuterar hur vi ska få bästa möjliga undervisning blir det förödande att ställa fastlandet mot skärgården. Resurserna går till de barn som har störst behov. I diskussioner kring nedläggning av skärgårdsskolor får inte barn på fastlandet ställas mot barn på öarna.

Skärgårdsskolorna behövs av flera skäl: för barnens skull, harmoniska miljöer, god pedagogisk kompetens, levande skärgård, viktiga för hela bygden.

Det viktigaste för skärgårdsskolorna är den långsiktiga hållbarheten.

I Värmdö kommun ska politikerna ta ansvaret och fördela pengarna. Barn- och ungdomsnämnden ska inte behöva ta ansvaret för skärgårdsskolorna. Deras uppdrag är att utreda kvalitet och social trygghet. Kommunstyrelsens uppdrag är att se på den infrastrukturella kvalitén.

Calle Sandqvist som kom till Möja skola 1985 har jobbat med högstadieundervisning i skärgården! Han berättar om vardagen på Möja skola. Idag finns det 23 elever 1-8 (9) varav fyra barn är hitresta från närliggande öar. Det finns tre klasser, en 1-2-3:a, en 4-5-6:a och en 7-8:a samt 8 barn i förskoleverksamheten. En dag i veckan åker högstadiesbarnen till Djurö skola för NO och idrott. På Djurö skola träffas elever från de fyra högstadieskolorna i skärgården, Nämndö, Möja, Svartsö och Runmarö.

Det är många planer, skapade för en stor skola, som ifrågasätts på en liten skola. Behövs ett organiserat klassråd när man umgås och pratar med eleverna hela tiden? Den lilla skolan behöver inte det stela formella. Det är elevinflytandet som är viktigt och inte formen för detta. Varje elev ska få möjlighet att utveckla det den är intresserad av. På Möja skola tänker man inte årskursvis. Uppnåendemålen ska strävas efter. Man kan uppnå målen tidigare. Dessa möjligheter är större i en skärgårdsskola. Lars Bryntesson pratar också om betydelsen av den individualiserade undervisningen. "Springa fortare eller komma ikapp". Skärgårdsskolorna ska ha egna normer, inte som städernas! Titta på en 10-årsperiod för att få en rättvis uppfattning.

Bra datakommunikation underlättar samverkan mellan skolorna.

1996 hade man ett dataprojekt på Möja skola, "Möja-projektet", vilket öppnade för framför allt kvinnor att få datautbildning för att kunna ha användning för det i egen verksamhet framöver.

Sune Fogelström, Möja: Idag går det inte att använda skolans datorer till vuxenutbildning. Koppla isär den pedagogiska delen av skolans IT från det administrativa nätverket som skolan är kopplat till. En enkel internetuppkoppling skulle förenkla användandet. Elever på öar måste också ha möjlighet att ha ett fritt val för att välja en skola med en speciell inriktning. En profil på skärgårdsskolorna skulle kunna locka ut elever också. Luckra upp skolskjutsbestämmelserna!

Peter Lundgren, Småland, berättar om Testbed i Loftahammar. All IT går över radio. Sändare i Västervik sänder ut över skärgården.

Bengt Almkvist: I Söderköping har man tre hela dagar i skolan, resten av veckan hemma. Planer på datakommunikation finns här.

Carin Flemström: Distansutbildning frångås numera. Lärcenter i stället för att man ska möta andra. Två abonnemang skulle lösa mycket av datakommunikationen.

Mats Ohlsson, Småland: Lärcentra på öar är aktuellt t.ex. på Idö.

Friskolor

Diskussionerna kring friskolor har svalnat. Det är ändå önskvärt med någon slags regel eller princip som är politiskt förankrad.

Det finns olika sorters friskolor

- de som startar för att driva en pedagogisk idé
- de som startas av företag.

Friskolorna ska vara en del av kommunens skolor och ha utbyte med andra skolor.

Pia säger att Skolverket ska modulera så det inte blir konkurrens mellan friskolor och kommunala skolor. Calle pratar om "kommunal friskola" som kan ge större frihet med föräldrastyrelse plus rektor. Man bestämmer då över ekonomin utifrån skolpengen.

Lägsta antalet elever för att kunna behålla en skola?

På Nämdö skola var det ett år endast fyra elever p.g.a. att det skulle komma flera. Det fanns elva förskolebarn. Hanö hade åtta elever och på Holmön sex elever.

Om en skola under flera år har varit under ett visst antal elever kan det vara skäl att lägga ner skolan.

Calle tror att om man lägger ner en byskola flyttar man inte till tätorten utan då flyttar man lika gärna till en större stad. Det kan vara tvärtom också menar Pia.

Bengt anser att det är viktigt att prata om skoldagens längd. Vad är acceptabelt att ha som arbetsdag (inklusive resor) för en 7-8-åring? Det är viktigare med ett bra system för barnen än att stelbent kämpa för en skola.

Anna Lundin, från Lådna, kommer med en viktig fråga:

När är det så många elever att man kan öppna en skola igen?

Viktigt att få med den frågan och inte bara antal för att stänga.

Carin Flemström tycker att man ska kombinera barn- och ungdomsutbildning med vuxenutbildning. Skolan kan vara en bas för flexibel vuxenutbildning. Skolorna kan på detta sätt ge utbildning och inte bara få. Ornö skola har en koppling till högskolan = en experiment skola. Det kan finnas kombinations-tjänster. Både infrastruktur och pedagogik.

Många som flyttar ut har barn med särskilda behov. Man tror att man kommer ifrån problemen genom att flytta ut till en lugnare skola och tryggare miljö. Många gånger kan de då klara skolgången utan extra resurser. Intressant att fördjupa den pedagogiska diskussionen genom att intervjua de utflyttade.

När det gäller högstadiesbarnen är kontakten med andra jämnåriga viktig. Hur fungerar kommunikationerna? Kan man komma hem på kvällarna?

Kjell Björkvist, Styrösö: Skolan ska ses som en del av det hela. Kjell började jobba med skärgårdsfrågor p.g.a. skolfrågorna. En treparallellig högstadieskola som byggdes på Donsö vände upp och ner på hela livet på öarna. Lärarna åkte ut till öarna och folk började etablera sig på öarna. Befolkningen ökade från 1800 till 4700 invånare.

Birgitta Söderberg, från Gräsö: Av de 32 skolor som finns på öar är det endast två som finns från Stockholm och uppåt. För stora delar av Sverige finns inga skolor kvar på öarna men det finns "sjönära" eller kustnära skolor. Det är olika frågor man får prata om beroende på var i Sverige man befinner sig.

Skolorna i skärgården är enorma resurser. Hur används dessa lokaler under somrarna? Tomma lokaler kan utnyttjas. Bara fantasin behövs här. Eldsjälar driver skolan framåt. Lokalerna används till annat än skola. Skolor som åker ut, KTH, Skepp ohoj osv. för att ha vissa delar av sin utbildning.

Bengt Almkvist undrar om det går att rekrytera lärare till små skolor?

Pia Enochsson: Enligt undersökningar är det större andel obehöriga lärare i Glesbygdsskolor. Birgitta från Gräsö säger att det inte är några problem att rekrytera behörig personal nu för tiden. Dag Lundman från Hamburgsund berättar om unga lärare som söker sig till kustskolorna p.g.a. miljön.

Vitboken om skolor i skärgården

Bengt berättade om tankarna kring Vitboken om skolor. Det ska bli en lättläst bok, skriven för läsare som inte känner till något om skolorna i skärgården, beskrivet från barnens perspektiv. Det ska vara en karta över skärgårdsområdena och skolor på öar (32 st) utsatta plus de skolor som ö-barn går i.

Förslag på Vitbokens innehåll:

- Skolans roll
- Beskrivning av områden
- Högstadiet och Gymnasium
- Historik
- Skolskjutsar
- Isoleringsproblematiken
- Vad görs?
 - Myndigheten för Skolutveckling
 - Kommunförbundet
- Medveten ö-utveckling
- Nätverk för lärare
- Internationella utblickar
- Teknik
- Enkät

Anne Forslund, Runmarö: Viktigt att även höra med dem som var elever för några år sedan. Vi bör begränsa oss till 1-6. Här framkom olika synpunkter men en del menade att det var viktigt att få med hela den obligatoriska skolan i enkäten. Mycket information från enkäterna kan vi ha nytta av även i andra sammanhang framöver, som t.ex. restider i skärgården.

Anna Lundin tycker att enkäten ska kompletteras med uppgifter om IT-standarden för skolan, antalet lärare samt en förfrågan om skolan idag har utbyte med andra skolor.

Karen Alm från Hven hade frågat sin 22-åring och sin 32-åring om deras skolgång på Hven. De hade kanske missat något att lära, men de hade fått en lust att lära vidare, vilket är nog så viktigt.

Anteckningar förda av
Eva Widlund, Vinön

Närvarolista SRF: s Skolseminarium på Möja, 13 november 2004

Bengt Almkvist, ordf. SRF	bengt.almkvist@sanktanna.com
Pia Enochsson, Myndigheten för Skolutveckling	pia.enochsson@skolutveckling.se
Lars Bryntesson, kommunalråd Värmdö kommun	lars.bryntesson@varmdo.se
Carin Flemström, socialchef Värmdö kommun	carin.flemstrom@varmdo.se
Carl-Olof Sandquist, Möja	carl-olof.sandquist@varmdo.se
Anna Lundin, Lådna, SIKO	annalundin75@hotmail.com
Sune Fogelström, Möja, SIKO	sune@vahine.se
Anne Forslund, Runmarö, SIKO	anne@runmaro.se
Dag Lundman, Bohuslän	dag_lundman@yahoo.se
Kjell Björkqvist, Bohuslän	kjell.bjorkqvist@stadshuset.goteborg.se
Ingrid Fredriksson, Hven	ingrid.hven@telia.com
Sten-Åke Persson, Hven	sten@hven.com
Karen Alm, Hven	karen.alm@telia.com
Mats Ohlsson, Småland	mats.ssf@telia.com
Peter Lundgren, Småland	peter.ssf@telia.com
Barbro Olsson, Söderhamn	barbro14915@telia.com
Lennart Olsson, Söderhamn	barbro14915@telia.com
Kristina Laggar, Visingsö	kristina@visingso.se
Bernt Strandberg, Visingsö	ble.strandberg@telia.com
Sune Mohlin, Vinön	sune.mohlin@vinon.se
Eva Widlund, Vinön	eva.widlund@vinon.se
Birgitta Söderberg, Gräsö	birgittasoder53@hotmail.com
	birgitta.soderberg@edu.osthammar.se